

The Role of Cyberspace in Social Prevention of Crimes Against Wildlife

1. Parivash Kermanian: PhD Student, Department of Criminal Law & Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran
2. Babak Pourghahramani*: Associate Professor, Department of Criminal Law & Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran. Email: B.pourghahramani@yahoo.com (Corresponding Author)
3. Jamal Beigi: Associate Professor, Department of Criminal Law & Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran

ABSTRACT

The increasing growth of crimes against wildlife highlights the necessity of preventing such offenses more than ever before. One of the most effective preventive mechanisms for addressing these types of crimes is social prevention. To enhance this approach, utilizing the capabilities of cyberspace proves highly beneficial. In recent decades, with the advancement of communication technologies, cyberspace has evolved into a powerful platform for raising public awareness and educating people about wildlife conservation. This study, conducted using a descriptive-analytical method, seeks to answer the question: what is the role of cyberspace in the social prevention of crimes against wildlife? Media literacy among wildlife stakeholders, awareness of wildlife species at higher risk, and differentiation of social prevention strategies are some of the key components of this proposed approach. The social prevention outcomes of crimes against wildlife based on cyberspace include increasing the likelihood of sustainable legal protection for wildlife and predicting diverse applications of the virtual world in preventing crimes. This research concludes that the role of cyberspace in the lives of individuals in the third millennium offers numerous potentials for implementing various criminological strategies, including social prevention of crimes against wildlife.

Keywords: *Social prevention, crimes against wildlife, cyberspace, environment.*

How to cite: Kermanian, P., Pourghahramani, B., & Beigi, J. (2024). The Role of Cyberspace in Social Prevention of Crimes Against Wildlife. *Comparative Studies in Jurisprudence, Law, and Politics*, 6(4), 100-113.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Submit Date: 17 September 2024
Revise Date: 27 October 2024
Accept Date: 14 November 2024
Publish Date: 24 December 2024



پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست

نقش فضای مجازی در پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش

۱. پریش کرمانیان: دانشجوی دکتری تخصصی حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران.
۲. بابک پورقهرمانی*: دانشیار، گروه آموزشی حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران. پست الکترونیک: B.pourghahramani@yahoo.com (نویسنده مسئول)
۳. جمال بیگی: دانشیار، گروه آموزشی حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران

چکیده

رشد روزافزون جرایم علیه حیات وحش لزوم پیشگیری از این گونه جرایم را بیش از پیش آشکار می‌سازد. یکی از کارآمدترین سازوکارهای پیشگیرانه از وقوع این دسته جرایم، پیشگیری اجتماعی می‌باشد. در راستای تقویت این نوع پیشگیری استفاده از توانمندی‌های فضای مجازی بسیار سودمند می‌باشد. در دهه‌های اخیر، با توسعه فناوری‌های ارتباطی، فضای مجازی به یک پلتفرم قدرتمند برای آگاه‌سازی و آموزش عموم مردم درباره حفاظت از حیات وحش تبدیل شده است. این نوشتار که با روش توصیفی-تحلیلی نگاشته شده، درصدد است بدین پرسش پاسخ دهد که نقش فضای مجازی در پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش چیست؟ سواد رسانه‌ای کنشگران حیات وحش، آگاهی از آماج‌های در معرض خطر بیشتر حیات وحش و افتراقی‌سازی راهبردهای پیشگیری اجتماعی، برخی از بایسته‌های راهبرد پیش‌گفته است. برآیندهای پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه فضای مجازی نیز شامل افزایش احتمال حمایت کیفی پایدار از حیات وحش و پیش‌بینی کاربری‌های گوناگون دنیای مجازی در راه پیشگیری از جرایم است. این پژوهش دریافته است که جایگاه فضای مجازی در زندگی انسان هزاره سوم توانمندی‌های بسیاری را در آن برای پیاده‌سازی راهبردهای گوناگون جرم‌شناختی و از جمله پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش به میان آورده است.

واژگان کلیدی: پیشگیری اجتماعی، جرایم علیه حیات وحش، فضای مجازی، محیط‌زیست.

نحوه استناددهی: کرمانیان، پریش، پورقهرمانی، بابک، و بیگی، جمال. (۱۴۰۳). نقش فضای مجازی در پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش. پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست، ۶(۴)، ۱۱۳-۱۰۰.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: ۲۷ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۶ آبان ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۲۴ آبان ۱۴۰۳

تاریخ چاپ: ۴ دی ۱۴۰۳



جرایم علیه حیات وحش و قاچاق گونه‌های نادر حیات وحش به سرعت در حال گسترش است. تجارت غیرقانونی حیات وحش پس از مواد مخدر، قاچاق انسان و جعل از نظر جرایم سازمان‌یافته فراملی در رتبه چهارم قرار دارد (Hernandez-Castro & Roberto, 2015). شکار غیرقانونی فیل‌ها در بسیاری از مناطق از رشد طبیعی جمعیت آن‌ها پیشی گرفته است. به عبارت ساده، اکثر کارشناسان اکنون توافق دارند که در بسیاری از زیستگاه‌ها، تعداد فیل‌های کشته‌شده بیشتر از تعداد فیل‌هایی است که متولد می‌شوند. بدیهی است، اگر این روند ادامه یابد، جمعیت فیل‌های محلی از بین خواهد رفت. این مسئله به‌خصوص در آفریقای مرکزی بسیار جدی به نظر می‌رسد. پنج گونه کرگدن در جهان نیز به‌طور مشابه، عمدتاً به دلیل شکار غیرقانونی برای شاخ‌هایشان در معرض خطر هستند. در ابتدای قرن بیستم، تخمین زده می‌شود که حدود ۵۰۰,۰۰۰ کرگدن در آفریقا و آسیا وجود داشته است. امروزه ممکن است تعداد آن‌ها به حدود ۲۹,۰۰۰ رسیده باشد. کاهش شدید جمعیت حیات وحش نشان‌دهنده مقیاس واقعی تجارت غیرقانونی حیات وحش است. قاچاقچیان در قالب جنایات سازمان‌یافته ظاهر شدند و بقای چندین گونه را تهدید می‌کنند (Roy, 2024).

جهل اکولوژیک به این معناست که انسان دوره مدرن با تکیه بر قدرت ناشی از علم و تکنولوژی بر طبیعت سلطه پیدا نموده است و بی‌محابا از آن بهره می‌برد (Mashhadi, 2022). این بهره‌برداری از طبیعت در حوزه‌های مختلف از شکار حیوانات تا بهره‌برداری بی‌رویه از جنگل‌ها و موارد دیگر نمود پیدا کرده است. گسترش ابعاد جرایم حیات وحش آثار زیانباری را در پی دارد. از یک‌سو برخی از گونه‌های جرایم علیه وحش با چالش‌آفرینی در تنوع زیستی و متزلزل نمودن بیش‌ازپیش اکوسیستم‌های حساس، به دلیل وابستگی‌های آشکار محیطی حیات و سلامت انسان را به مخاطره می‌اندازد. از سوی دیگر، ارتکاب جرایم علیه وحش آشکارا نشانه و یا پیش‌درآمدی بر جرایم خشونت‌بار دانسته می‌شود که به‌ویژه از چشم‌انداز رهیافت‌هایی چون نظریه شخصیت مجرمانه پیناتل اهمیت دارد. همچنین شاخه‌ای از جرم‌شناسی انتقادی با عنوان جرم‌شناسی زیست‌انتقادی بر شناسایی و مطالعه حیوانات یا موجودات غیرانسانی به‌عنوان قربانیان طیف وسیعی از جرایم ارتكابی توسط نهادهای مدنی-دولتی و بعضی انسان‌ها تأکید می‌ورزد (Najafi & Vahidi, 2017).

تجارت آنلاین غیرقانونی در حیات وحش به‌ویژه نگران‌کننده است زیرا تشخیص و شناسایی آن به دلیل حجم قابل توجه تجارت قانونی دشوار است. آنچه این موضوع را دشوارتر می‌سازد این است که برخی از کلمات مانند عاج، مختص به منظور خاصی نیست، عاج یک نام عمومی برای مواد دندان و همچنین یکرنگ است. در نتیجه، بیشتر کشفیات فعلی توسط افسران مجری قانون و سازمان‌های غیردولتی به صورت دستی انجام می‌شود و بنابراین فرایند بسیار زمان‌بر است. این باعث می‌شود که به‌طور کلی یک کار خسته‌کننده، کند و بسیار پرهزینه باشد. محدودیت منابع برای این امر بدین معنی است که نتایج فعالیت‌های افسران مجری قانون و سازمان‌های غیردولتی، هم از نظر بومی‌سازی و هم از نظر تعقیب قضایی مجرمان، ناکافی است. تشخیص تا حد زیادی مبتنی بر متخصص است (Hernandez-Castro & Roberto, 2015). بنابراین دنیای مجازی را می‌توان از چشم‌اندازهای گوناگون در پیوند با جرایم مختلف و از جمله جرایم علیه حیات وحش نگریست. چندان‌که دنیای مجازی گاه سبب ترویج بیش‌ازپیش روندهای ارتکاب جرم همانند جرایم علیه حیات وحش می‌شود تا از این راه به بدآموزی‌های ناشی از آن پی برد. به‌گونه‌ای که قاچاقچیان که در دنیای مجازی به آگاهی برای خرید و فروش آورده‌های مجرمانه خود از حیات وحش می‌پردازند و یا شکارچیان غیرمجاز هر یک به‌گونه‌ای نشان‌دهنده بخشی از روندهای جرم‌زای دنیای مجازی در پیوند با جرایم علیه وحش است. البته در مقابل، دنیای مجازی از دیدگاه کشف جرایم گوناگون ارتكابی علیه حیات وحش نیز دارای اهمیت فراوان است که باید بدان پرداخته شود. از

سوی دیگر فضای مجازی نقش قابل توجهی در پیشگیری از وقوع این گونه این دسته از جرایم می‌تواند ایفا کند. لذا با اتخاذ تدابیر مناسب و کارآمد می‌توان از وقوع این دسته از جرایم پیشگیری نمود. خصوصاً با گسترش این فضا امکان اعمال تدابیر پیشگیرانه اجتماعی بیشتر از روش‌های سنتی آن می‌باشد.

بر پایه این مراتب، این نوشتار که با روش توصیفی-تحلیلی نگاشته شده، درصدد است بدین پرسش پاسخ دهد که نقش فضای مجازی در پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش چیست؟ برای دستیابی به این هدف، پس از مطالعه مفاهیم پژوهش، بایسته‌ها و نیز راهبردهای آن نیز از نظر گذرانده می‌شود.

۱- مفاهیم پژوهش

هر پژوهش بر پایه مفاهیمی بنیادین نظام می‌یابد که متغیرهای اصلی آن را تشکیل می‌دهند. از همین رو در ادامه هر یک از مفاهیم فضای مجازی، پیشگیری اجتماعی و نیز جرایم علیه حیات وحش از نظر گذرانده می‌شود.

۱-۱- فضای مجازی

این نوشتار نقش فضای مجازی را در پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش را مورد توجه قرار داده است. از همین رو در ادامه، مفهوم‌شناسی و نیز ویژگی فضای مجازی ارزیابی می‌شود.

۱-۱-۱- مفهوم‌شناسی

یکی از مهم‌ترین آورده‌های انسان در پرتو پیشرفت‌های شتابان فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، فضای مجازی است. پیشینه این آورده انسانی به دهه ۱۹۶۰ میلادی بازمی‌گردد. از آن زمان تاکنون، دنیای مجازی بیش‌ازپیش جایگاه استواری را در زندگی انسان به دست آورده است تا آنجا که در نوشتگان گوناگون از کنشگری انسان در این فضا با نام زندگی دوم انسان یاد می‌شود. فضای مجازی عبارتند از مجموعه محیط‌هایی همچون اینترنت است که اشخاص بدون حضور فیزیکی در کنار یکدیگر، از طریق رایانه‌ها یا دیگر وسایل ارتباطی، ارتباط برقرار می‌کنند (Mashayekh & Haji-Zadeh, 2023). به دیگر سخن فضای مجازی در دانش جرم‌شناسی از دیدگاه‌های گوناگونی سزاوار بررسی است، چنانکه تاکنون پژوهش‌های بی‌شماری درباره پیامدهای ناشی از کنشگری انسان‌ها در آن انجام شده است. به‌طورکلی، فضای مجازی افزون بر پیامدهای سازنده خود برای زندگی انسانی، محیط خطرآفرینی را نیز از چشم‌انداز آموزه‌های دانش جرم‌شناسی پدید آورده است و از همین رو، در پیش گرفتن رویکردهای عملی مناسب را برای مدیریت سازنده آن از سوی سامانه عدالت کیفری ضروری نموده است.

به‌طورکلی در دکتترین علوم جنایی این اندیشه وجود دارد که فضای مجازی به دلیل برخی از ویژگی‌های خود همانند گمنامی کاربران، فرازمانی و مکانی بودن و بستر مناسبی برای تحقق اشکال گوناگون بزه‌کاری و بزه‌دیدگی است. جرم‌شناسی فضای مجازی که امروزه در شمار گرایش‌های مطالعاتی جذاب در دانش جرم‌شناسی جای دارد، به مطالعه مهم‌ترین بسترهای ارتکاب جرم در این پهنه از زندگی انسان می‌پردازد.

یکی از پرکاربردترین و رایج‌ترین نمادها و امکانات دنیای مجازی، شبکه‌های اجتماعی مجازی است. امروزه کمتر شهروند متعارفی را می‌توان یافت که در یکی از شبکه‌های پیش‌گفته عضویت نداشته باشد. این گرایش نمایان شهروندان جامعه جهانی به شبکه‌های یادشده، نظام‌های عدالت کیفری را در سرتاسر جهان به ارزش‌گذاری کیفری برای برخی کنش‌های مجرمانه در آن‌ها رهنمون ساخته است. این واقعیت نشان‌دهنده ضرورت تعهد دانشگاهیان و دولتمردان به‌ویژه کنشگران نظام‌های عدالت کیفری برای مطالعه مهم‌ترین چالش‌های جرم‌شناختی برخاسته از این فضا و کوشش در راه پیاده‌سازی پاسخ‌هایی مناسب برای مهار امواج بزه‌کاری‌های و دیگر اقدامات جامعه‌ستیزانه انجام‌شده در آن است.

گرایش جهانیان به این دستاورد دنیای مجازی تا آنجا است که سیاست‌گذاری‌های گوناگون ملی و بین‌المللی در آن تنها در صورت دارا بودن زیرساخت‌های استوار، سنجیده و دانش‌بنیان می‌تواند اهداف از پیش‌برنامه‌ریزی‌شده نظام عدالت کیفری را در آن محقق سازد. درحالی‌که اگر ویژگی‌های یادشده پدید نیامده و حاکمیت‌ها به ارائه محدودیت‌های گوناگون برای کنشگری کاربران مجازی در این شبکه‌ها بپردازند تا از این راه، امواج بزه‌کاری‌های ارتكابی در آن‌ها مهار شود، این روند ممکن است خود به پیدایش خطرات بسیاری از چشم‌اندازهای گوناگون حقوقی، سیاسی، اقتصادی، جامعه‌شناختی و... برای کشور بیانجامد.

۱-۱-۲- ویژگی‌ها

دنیای مجازی به مفهوم پیش‌گفته ویژگی‌های مهمی دارد که باید در هنگام مطالعه آن از چشم‌انداز آموزه‌های دانش سیاست جنایی بدان توجه کرد. این ویژگی‌ها در بندهای پس‌تر بررسی می‌شود.

گمنامی کاربران

نخستین ویژگی دنیای مجازی، گمنامی کاربران آن است که به آنان اجازه می‌دهد آزادانه کنش‌های خود را انجام دهند و هراسی از پیگردهای معمول در دنیای حقیقی نداشته باشند. البته باید دانست که برخی نمادهای هویتی (ID) استفاده‌شده در این فضا مجعول و یا غیرواقعی است و همین موضوع خود وضعیت‌هایی بزه‌زا را به دنبال می‌آورد که آسیب‌شناسی آن را ضروری می‌سازد.

گسترده‌گی و فراگیری

فراگیری دنیای مجازی به مفهوم پیوستگی زندگی شمارگان فراوانی از شهروندان جامعه جهانی با آن است. هرگونه اختلال در کارکردهای این فضا به بی‌نظمی در فرآیندهای اجتماعی می‌انجامد و زندگی مدنی را دچار کژکارکرد می‌سازد. در همین جا باید توجه داشت که به‌طورکلی، توسعه روابط و مناسبات کشورها و پیوندهای اقتصادهای ملی با اقتصاد بین‌الملل، موجب خروج معضلات جزایی از مرزهای ملی و ورود به عرصه‌های بین‌المللی شده و کشورها را به‌طور فراگیر با مشکلات عدیده در سیستم اقتصادی، بازارهای پولی و. رویارو ساخته است. خصوصاً همان‌گونه که پیش‌ازاین نیز بیان شد، امروزه بسیاری کنش‌های روزانه شهروندان از دنیای واقعی به دنیای مجازی انتقال یافته و از همین رو، ویژگی فرامکانی و فرازمانی بودن، به مفهوم بین‌المللی بودن فضای مجازی نیز هست.

بسیاری از نهادهای کنشگر در سطوح بین‌المللی نیز بر این باورند گونه‌ای جهانی‌شدن بزه‌کاری به وجود آمده است که بی‌تردید دنیای مجازی نیز به‌عنوان جلوه‌ای از کنش‌های انسانی از این وضعیت پیروی می‌کند. امروزه با به واقعیت نزدیک شدن نظریه دهکده جهانی، بسیاری از این اعمال مجرمانه با فراتر رفتن از محدوده مرزهای یک کشور به بار می‌نشینند. بدیهی است که آرمان یادشده باید در پرتو جهانی‌شدن جرایم و ازجمله فضای مجازی و در نتیجه جهانی‌شدن حقوق کیفری تفسیر شود. به دلیل همین ویژگی، می‌توان گفت که این وضعیت متزلزل، تحت تأثیر فرآیند جهانی‌شدن شدت گرفت. انتشار و گسترش اطلاعات، تولیدات و ارتباطات مردم در سرتاسر جهان همراه با تجارت بین‌الملل، به جهانی‌شدن انجامید. درعین حال، جهانی‌شدن با هماهنگ‌سازی و همسوسازی سیاست‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و کیفری با سیاست سازمان‌های فراملی مانند اتحادیه اروپا در ارتباط است (Brooks, 2016)؛ بنابراین می‌توان از فرهنگ جهانی توانمندسازی کاربران دنیای مجازی سخن گفت. بدین ترتیب ویژگی بنیادین فراگیری دنیای مجازی می‌تواند زمینه مناسبی را برای رهیافت‌های نوینی همانند پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش را در این راستا فراهم کند.

۱-۲- پیشگیری اجتماعی

پیشگیری، تدابیری است که از پایه مانع از رخداد جرم شده و از ریشه با علل پیدایی بزه و جرم، مبارزه می‌کند. انحراف و بزه‌کاری اجتماعی در اثر مهاجرت، توسعه فیزیکی شهرها، بی‌سازمانی اجتماعی و ناهمگونی فرهنگی افزایش یافته و سطح امنیت اجتماعی شهروندان را تحت تأثیر خود قرار داده است. پیشگیری از جرم، سازوکار اجتماع‌محور در ایجاد احساس امنیت جمعی و پایدار است (Ashayeri & Namian, 2019). در نوشتگان جرم‌شناسی، پیشگیری اجتماعی در برابر پیشگیری وضعی به کار می‌رود و به دودسته اجتماع‌مدار و رشد‌مدار تقسیم می‌شود. پیشگیری اجتماعی شامل مجموعه اقدامات پیشگیرانه از جرایم است که به دنبال حذف یا خنثی کردن آن دسته از عواملی است که در تکوین جرم مؤثر است (Bahremand & Davoodi, 2018). به عبارت دیگر پیشگیری اجتماعی بر مبنای رویکرد عوامل بزه‌کاری مبتنی است و به دنبال تعیین عوامل بزه‌کاری، سازمان‌دهی برنامه‌هایی به منظور مقابله با آن و تغییر شرایط اجتماعی-اقتصادی نامناسبی است که فرد در آن زندگی می‌کند و منشأ رفتارهای ضداجتماعی وی می‌شود (Ebrahimi, 2011). لذا این نوع از پیشگیری سعی دارد تا از هنگام تولد تا هنگامی که فرد در حال گذراندن عمر در جامعه می‌باشد علل و عوامل و فاکتورهایی را که در هر یک از دوران مختلف عمر انسان ممکن است زمینه و بستری باشد برای سوق داده شدن وی به سوی ارتکاب جرم شناسایی نماید و مانع از به وجود آمدن آن‌ها گردد یا چنانچه به وجود آمد با آن‌ها مبارزه نماید و آن‌ها را از بین ببرد (Fardin et al., 2020). بدین ترتیب جرایم گوناگون ارتكابی علیه حیات وحش نیز با توجه رخداد مخاطرات گوناگون جرم‌شناختی خود باید از چشم‌انداز پیاده‌سازی این رهیافت مورد توجه قرار گیرد تا از این راه بتوان افزون بر پیشگیری موقعیت‌مدار، راهبرد مناسب دیگری را برای کوشش در راه کاستن از پیامدهای گوناگون نامطلوب آن در نظر داشت. بدیهی است که جهت به‌کارگیری ابزارهای پیشگیری اجتماعی، داشتن شناختی ژرف از ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه هدف امری بسیار مهم است. اما در همین راستا، باید با بهره‌گیری از سیاستی همه‌جانبه و ساختارمند از فاصله‌گذاری سیاست‌های تقنینی و اجرایی جلوگیری نمود.

پیشگیری اجتماعی در ایران از چشم‌انداز قانون پیشگیری از وقوع جرم ۱۳۹۴ نگریسته می‌شود که در ماده یک خود مقرر نموده است: «پیشگیری از وقوع جرم عبارت است از پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن.» نقطه درخشان این تعریف، در پیش گرفتن رویکرد مدیریت خطر جرم است. چراکه این ماده پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر را به‌عنوان مهم‌ترین گام‌های روندهای پیشگیری از جرم برشمرده است. همچنین در سال‌های اخیر چندین بنیاد و موسسه جهت اجرای طرح‌های پیشگیری از جرم تحت نظارت معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه تاسیس شده است؛ اما بنیاد و یا موسسه‌ای جهت پیشگیری از جرایم و آسیب‌های زیست‌محیطی باهدف حفاظت و حمایت از محیط‌زیست و حیات وحش کشور تحت نظارت معاونت مذکور تشکیل نیافته است از این‌رو تشکیل نهادهای این‌چنینی باهدف پیشگیری از وقوع جرم و حفاظت از حیات وحش با محور فعالیت در زمینه آموزش و ارتقای معلومات حقوقی و زیست‌محیطی جامعه، اصلاح و آموزش مرتکبین جرایم علیه حیات وحش، برگزاری برنامه‌ها، دوره‌ها و اردوهای آموزشی برای نسل جوان باهدف گسترش حس حیوان‌دوستی و ایجاد انس و الفت میان انسان محیط‌زیست از طریق همکاری با آموزش و پرورش و صداوسیما و مدارس و آموزشگاه‌ها با تکیه بر باورهای ملی و مذهبی می‌تواند در این زمینه مفید و مثمر‌تر باشد (Mohsenzadeh-Rabani, 2021). در این باره باید پذیرفت که هر یک از گونه‌های جرایم از جمله جرایم علیه حیات وحش دارای مقداری خطر برای جامعه هستند و همه سیاست‌گذاری‌های آتی درباره جرایم باید بر پایه این خطر انجام شود. به عبارت دیگر، پاسخ‌های کنشی

و واکنشی در نظام‌های سیاست جنایی و به‌طور کلی هر یک از سیاست‌های اجرایی کنشگران نظام عدالت کیفری در برابر گونه‌های جرم باید بر پایه خطرات استنباط شده از جرایم سازمان‌دهی گردد که این قانون نیز آشکارا در این راستا گام برداشته است.

۱-۳- جرایم علیه حیات وحش

دیگر دانش‌واژه بنیادین این پژوهش، جرایم علیه حیات وحش است که آشنایی با گستره و هریک از مؤلفه‌های آن در تبیین پیشگیری اجتماعی از این چالش مهم زیست‌محیطی بسیار اثرگذار است. جرایم علیه حیات وحش با توجه به فهرست دامنه‌دار گونه‌های منقرض شده در سده‌های گذشته و نیز اثرگذاری مستقیم آن بر تنوع زیستی و در نتیجه زندگی انسان، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های یادشده است. حیات وحش نیز به کلیه جاندارانی گفته می‌شود که بدون مداخله انسان زندگی می‌کنند. حیات وحش به دو گونه گیاهی و جانوری تقسیم می‌شود. پرندگان، خزندگان، دوزیستان و آبزیان مهم‌ترین گونه‌های حیات وحش جانوری و درختان، بوته‌ها و گیاهان علفی مهم‌ترین گونه‌های حیات وحش گیاهی است. با توجه به این که برخی از این موجودات ممکن است در اثر تخریب زیستگاه‌هایشان برای همیشه منقرض گردند، حفاظت از محیط‌زیست به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های بشری در دهه‌های اخیر تبدیل شده است (Hosseini & Mohammadi, 2017) بدین ترتیب بی‌گمان جرایم علیه حیات وحش یکی از مهم‌ترین مخاطرات محیط‌زیستی در سرتاسر جهان به شمار می‌رود. در واقع، جرایم علیه حیات وحش به‌طور کلی بخشی از جرایم زیست‌محیطی به شمار می‌رود. یک تعریف رایج و البته بسیار کلی مقرر می‌دارد: جرایم علیه حیات وحش هر نقض قوانین کیفری است که آشکارا برای حمایت از حیات وحش وضع شده‌اند. است (Van Uhm & Wong, 2019; Williams & McShane, 2012). همچنین در تعریف دیگر چنین آمده است جرایم حیات وحش عبارت است از گرفتن، تجارت، بهره‌برداری، تملک یا کشتن حیوانات یا گیاهان برخلاف قوانین ملی یا بین‌المللی. تشدید جنایات حیات وحش، از جمله قاچاق حیات وحش، طی چند سال گذشته، تهدیدی اساسی برای ثبات اکولوژیکی، اقتصاد ملی و محلی، سلامت عمومی و حتی امنیت و سیستم عدالت کیفری است. از چشم‌انداز حقوقی جرایم علیه حیات وحش گونه‌ای از حیوان‌آزاری به شمار می‌آید. هر اقدامی که به رنج، آسیب یا مرگ غیرطبیعی یک حیوان کمک نموده و یا به گونه‌ای دیگر، سلامت آن را به مخاطره افکند، حیوان‌آزاری خوانده می‌شود. حیوان‌آزاری می‌تواند جسمانی، روان‌شناختی و یا عاطفی باشد. همچنین حیوان‌آزاری می‌تواند به صورت فعل مثبت، مسامحه و یا با ترک فعل و نیز عمدی یا غیرعمدی و مستقیم یا غیرمستقیم باشد (Cazaux et al., 2013).

در ایران به‌عنوان کشور مورد مطالعه این پژوهش می‌توان جرایم تجارت غیرقانونی، شکار غیرقانونی، صید غیرقانونی آبزیان، حیوان‌آزاری و... را به‌عنوان مهم‌ترین جلوه‌های جرایم علیه حیات وحش برشمرد. این دسته از جرایم عمدتاً سازمان‌یافته می‌باشند و رسالتی دشوار را برای مهار آن بر دوش نظام‌های عدالت کیفری پدید می‌آورند. برای درک این گزاره و در نتیجه استواری در راه مقابله با این جرایم باید خاطر نشان شود که تنها در مورد یکی از گونه‌های جرایم علیه حیات وحش یعنی تجارت غیرقانونی، در سطح جهان هر ساله ۴۰۰۰۰ پستاندار زنده، ۴ میلیون پرنده زنده، ۶۴۰۰۰۰ خزنده زنده و ۳۵۰ میلیون ماهی گرمسیری زنده به ارزش میلیاردها دلار به صورت غیرقانونی خرید و فروش شده‌اند (Van Uhm & Wong, 2019). نظریه انتخاب عمومی در آغاز باهدف بررسی اقتصادی نظام‌های تصمیم‌گیری غیربازاری یا به عبارت دیگر کاربرد روش‌های تحلیلی اقتصاد در سیاست به‌عنوان شاخه‌ای از علم اقتصاد متولد شد (Najafi & Vahidi, 2017). با این وجود هر یک از سازه‌های نظام اجتماعی نیز می‌توانند از رهاوردهای این نظریه در هنگام کنشگری خود به‌خوبی استفاده کنند. در این میان، نظام عدالت کیفری نیز به‌عنوان سازه عملیاتی نظام اجتماعی در مدیریت کیفری جامعه از امکان مناسبی برای استفاده از دستاوردهای برخوردار است. چراکه امروزه

مفاهیم اقتصاد و جرم بستگی‌های آشکاری را با یکدیگر دارند و این بستگی در کنش‌هایی همانند جرایم مالی علیه حیات وحش و به‌طور مشخص تجارت غیرقانونی و قاچاق گونه‌های نادر گیاهی و جانوری بسیار آشکار است.

جرایم علیه حیات وحش از چشم‌اندازهای گوناگونی در دانش جرم‌شناسی سزاوار توجه است. از یک‌سو برخی از گونه‌های جرایم علیه وحش با چالش آفرینی در تنوع زیستی و متزلزل نمودن بیش‌ازپیش اکوسیستم‌های حساس، به دلیل وابستگی‌های آشکار محیطی حیات و سلامت انسان را به مخاطره می‌اندازد. از سوی دیگر، ارتکاب جرایم علیه وحش آشکارا نشانه و یا پیش‌درآمدی بر جرایم خشونت‌بار دانسته می‌شود که به‌ویژه از چشم‌انداز رهیافت‌هایی چون نظریه شخصیت مجرمانه پیناتل اهمیت دارد. همچنین شاخه‌ای از جرم‌شناسی انتقادی با عنوان جرم‌شناسی زیست‌انتقادی بر شناسایی و مطالعه حیوانات یا موجودات غیرانسانی به‌عنوان قربانیان طیف وسیعی از جرایم ارتكابی توسط نهادهای مدنی-دولتی و بعضی انسان‌ها تأکید می‌ورزد (Najafi & Vahidi, 2017). با شکوفایی جرم‌شناسی انتقادی، جرم‌شناسی جرایم علیه حیات وحش جانوری و گیاهی نیز بارور شده و فرصت‌های نوینی را فراروی نظام‌های عدالت کیفری گشوده است. فهرست طولانی گونه‌های نادر گیاهی و جانوری منقرض‌شده نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین آوردگاه‌های نظام‌های سیاست جنایی مقابله با جرایم علیه حیات وحش است. با توجه به این که گاهی جرایم حدودمرزها را در هم نوردیده و ممکن است چندین جامعه یا حتی جهان را تحت تأثیر خود قرار دهد (Milani et al., 2016)، جرایم علیه حیات وحش را باید بی‌گمان در این چارچوب جای داد و با استفاده از ابزارهای گوناگون نظام‌های سیاست جنایی را در برابر آن توانا ساخت تا از این راه خرسندی جهانی از مدیریت کیفری و فراکیفری این پدیده به دست آید. در راستای آموزه‌های جرم‌شناسی انتقادی لازم است عملکردهای نظام عدالت کیفری و یا سازمان‌های خارج از آن که در قلمرو حیات وحش رسالت‌هایی دارند ارزیابی شود. چراکه همگام با اهمیت فرهنگ یک سازمان، بخش‌های آن‌ها نیز ممکن است در کنترل یا تشویق رفتارهای غیرقانونی نقش داشته باشند (Brooks, 2016). این واقعیات نیز رویارویی با جرایم علیه حیات وحش را آشکارا تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۲-بایسته‌های پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه فضای مجازی

برای آن‌که بتوان راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش را بر پایه توانمندی‌های فضای مجازی در پیش گرفت باید بایسته‌های ویژه‌ای در نظر گرفته شود که در ادامه بدان‌ها پرداخته می‌شود.

۲-۱- سواد رسانه‌ای کنشگران حیات وحش

بدیهی‌ترین بایسته در راه پیاده‌سازی راهبرد پیش‌گفته، وجود سواد رسانه‌ای کافی کنشگران حیات وحش است. در این صورت آنان می‌توانند به‌گونه‌ای هدفمند و از پیش‌برنامه‌ریزی‌شده، راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش را در فضای مجازی در پیش گیرند. سواد رسانه‌ای در یک تعریف کلی عبارت است از یک نوع درک متکی بر مهارت که بر اساس آن می‌توان انواع رسانه‌ها و تولیدات آن‌ها را شناخت و از یکدیگر تفکیک و شناسایی کرد. سواد رسانه‌ای می‌تواند به مخاطبان رسانه‌ها بیاموزد که از کاربر منفعل به فعال تبدیل شوند. به‌عبارت‌دیگر، سواد رسانه‌ای به مخاطب کمک می‌کند تا از سبب رسانه‌ها به شکلی درست و هوشمندانه استفاده کند. با توجه به پیشرفت روزافزون تکنولوژی و از آنجاکه در این شرایط بسیاری از مشاغل نیازمند مهارت‌های اینترنتی هستند، فضای مجازی بستر مناسبی برای آموختن مهارت سواد رسانه‌ای است (Najafi & Vahidi, 2017). کنشگران حیات وحش متشکل از افراد یا گروه‌های مختلف با مهارت‌های متفاوت می‌باشند. هدف همگی آنان حفاظت از حیات وحش و محیط‌زیست، حمایت از گونه‌های جانوری و زیستگاه‌های آنان، افزایش آگاهی عمومی در خصوص حیات وحش می‌باشد بنابراین در این حوزه فعالیت‌های متفاوتی را انجام می‌دهند. سازمان‌های غیردولتی با انجام تحقیقات و ارائه

آموزش‌های لازم در خصوص گونه‌های در معرض خطر در راستای حفاظت از حیات وحش گام بر می‌دارند. نمونه‌ای از این سازمان‌ها در حوزه بین‌الملل، صندوق جهانی طبیعت و اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت می‌باشند. خبرنگاران و رسانه‌ها نیز نقش مهمی را ایفا می‌نمایند علاوه بر سازمان‌های غیردولتی و مردم‌نهاد، سازمان‌های دولتی نیز نقش بسیار تأثیرگذاری دارند مانند سازمان حفاظت محیط‌زیست، آموزش و پرورش، آموزش عالی که در حوزه آگاهی دهی بسیار مؤثر هستند. افراد فعال در این سازمان‌ها با داشتن آگاهی در حوزه فضای مجازی با اجرای طرح‌ها و برنامه‌های پیشگیری می‌توانند جامعه را از خطرات جرایم علیه حیات وحش آگاه و راهکارهای حفاظت از آن را آموزش و گسترش دهند.

برای دستیابی به این هدف، کنشگران باید با آگاهی کافی از چگونگی اثرگذاری هر یک از نمادهای فضای مجازی همانند شبکه‌های اجتماعی مجازی بکوشند تا نمودهای گوناگون این جلوه از پیشگیری از جرم را به‌گونه‌ای متناسب با آن سازه فضای مجازی در پیش گیرند. در غیر این صورت چنان‌که دنبال کردن راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرایم فضای مجازی بدون دارا بودن سواد رسانه‌ای یادشده باشد، سرمایه‌های مادی و زمانی به‌طور کلی از بین رفته و به‌احتمال زیاد راهبرد استفاده پیشگیرانه از فضای مجازی در برابر جرایم دیگر نیز تا اندازه بسیاری ناکام خواهد ماند. لازم است که دانش این کنشگران را پیرامون مفهوم جرایم علیه وحش افزایش داد تا در گام آتی سواد رسانه‌ای آنان برای پیشگیری اجتماعی از جرایم پیش‌گفته سازمان یابد. بدین ترتیب مناسب است نظام‌های عدالت کیفری تا آنجا که ممکن است در هر یک از گستره‌های عملیاتی خود، با استفاده از سازه‌هایی همانند نظام‌های آموزش و پرورش و نظام آموزش عالی در راه پیشینه‌سازی سواد رسانه‌ای زیست‌محیطی و حیات وحش کاربران گوناگون و به‌ویژه کاربرانی که پیوند بیشتری با حیات وحش دارند، بکوشند.

۲-۲- آگاهی از آماج‌های در معرض خطر بیشتر حیات وحش

دیگر بایسته مهم پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه توانمندی‌های فضای مجازی، آگاهی از آن دسته از آماج‌های حیات وحش است که بیش از دیگر آماج‌ها در معرض مخاطرات گوناگون ناشی از حیات وحش قرار دارند. در این صورت می‌توان تلاش‌های موجود را نسبت به این دسته از آماج‌ها متمرکز کرد تا از این راه از پراکندگی آشکار توان نیروی انسانی و نیز هزینه‌های مادی به گونه آشکاری کاسته شود. بی‌توجهی به این بایسته، افزون بر آن‌که به اتلاف توانمندی‌های گوناگون مادی و انسانی نظام‌های عدالت کیفری و به‌طور مشخص برنامه‌های ملی پیشگیری از جرم ایران در قبال جرائمی همانند جرایم علیه حیات وحش می‌انجامد، سبب روی‌آوری هر چه بیشتر بزه‌کاران عقلمند و محاسبه‌گر در گستره این جرایم عمدتاً سازمان‌یافته و بر پایه اصل حسابگری جزایی به تعبیر مکتب کلاسیک حقوق کیفری و جرم‌شناسی می‌شود. برای نمونه با توجه به بازتاب سبک زندگی تجملی در فضای مجازی که در بسیاری از موارد با ارتکاب جرایم علیه حیات وحش همانند نگاهداری آن در اماکن خصوصی همراه است، راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرایم پیش‌گفته باید ناظر به آگاه‌سازی این دسته از شهروندان نیز باشد. آنچه اهمیت آگاهی از آماج‌های حیات وحش در معرض خطر را در دنیای مجازی ضروری می‌کند این واقعیت است که برخی از اندیشمندان بر کاستی‌های مفهومی در چارچوب‌بندی جرایم علیه حیات وحش تأکید کرده‌اند؛ زیرا پژوهش و نظریه‌پردازی در مورد جنایات علیه گونه‌های غیرانسانی نسبت به جنایات علیه بزه‌دیدگان انسانی با پالایش مفهومی کمتری انجام شده است. مفهوم غالب جنایت حیات وحش» که عمدتاً توسط مکتب جرم‌شناسی انتخاب عقلانی انتخاب شده است، یک مفهوم آشفته است (Jamshi et al., 2013). بنابراین مناسب است تا مفاهیم دیگری همانند جنایت جهانی علیه گونه‌های جانوری جایگزین شود. همان‌گونه که در برخی نظریات ارائه تعریفی دوباره از جرم برای آن‌که شامل اغلب مواردی که به جامعه ضرر می‌زند شود نیز تشویق می‌شود (Williams & McShane,

2012). با وجود این، صرف‌نظر از این ایراد مفهومی، در عمل لازم است از همه توانمندی‌های سیاست جنایی برای حمایت از حیات وحش بهره جست.

۲-۳- افتراقی سازی راهبردهای پیشگیری اجتماعی

دیگر بایسته مهم در راه پیاده‌سازی راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرایم گوناگون علیه حیات وحش گیاهی و جانوری را باید افتراقی سازی این راهبرد دانست. در این صورت احتمال پیروزمندی در راه دستیابی به اهدافی چون حمایت کیفری پیشینه‌ای از حیات وحش به بیشترین میزان خود می‌رسد. نظر به اینکه فضای مجازی توانایی رساندن پیام به گروه‌های متنوعی را دارد و در عین حال ابزارهایی را برای مشارکت و تعامل کاربران را فراهم می‌آورد، لازم است که برنامه‌های آگاهی‌بخش عملیاتی در چارچوب پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش، متناسب با افکار و کنش‌های قابل پیش‌بینی هر یک از دسته‌های کاربران همانند کودکان و نوجوانان، بیگانگان مقیم در کشور، شکارچیان، محیط‌بانان و جنگلبانان و... در زمینه حیات وحش شناسایی و راهبردهای گوناگون پیشگیرانه در پیوند با آن‌ها انجام شود. در این راستا ضروری است برای هر یک از دسته‌های فوق‌الذکر برنامه‌های آموزشی متناسب با گروه‌هایی که به آن تعلق دارند طراحی گردد و از طریق شبکه‌های اجتماعی و سایر امکانات فضای مجازی آموزش‌های لازم را دریافت نمایند برای نمونه با گسترش آموزش‌های آنلاین بعد از شیوع بیماری کووید ۱۹ می‌توان با استفاده از تصاویر جذاب و ویدیوهای آموزشی، بازی‌های آنلاین، انیمیشن‌ها کودکان را به‌طور ملموس با مفهوم حیات وحش و چگونگی حفاظت از آن‌ها را به‌طور غیرمستقیم آموزش داد همچنین با ایجاد وب‌سایت‌هایی که اطلاعات لازم را در خصوص حفاظت از حیات وحش را ارائه نمود و امکان پرسش و پاسخ را در این خصوص فراهم آورد. افزون بر این بدیهی است که پیشگیری اجتماعی از جرم در صورتی پیروزمند است که پاسخ‌دهی کنشی در این راستا متناسب با مخاطرات هم‌پیوندی با هر یک از گونه‌های حیات وحش باشد.

۳-برآیندهای پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه دنیای مجازی

پیاده‌سازی راهبردهای پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه توانمندی‌های دنیای مجازی برآیندهای ویژه‌ای را به همراه می‌آورد که در ادامه به برخی از آن‌ها پرداخته می‌شود.

۳-۱- افزایش احتمال حمایت کیفری پایدار از حیات وحش

گرایش روزافزون جهانیان به امکانات دنیای مجازی سبب می‌شود راهبردهای گوناگون پیاده‌شده از این راه همانند پیشگیری اجتماعی از هر یک از جرایم تا اندازه بسیاری با پیروزمند همراه شود. چراکه بی‌گمان از یک‌سو به خاطر شمار بالای کاربران دنیای مجازی و از سوی دیگر اعتماد آنان به دلالت‌های معنایی برخاسته از این آورده فناورانه انسان، هر یک از راهبردهایی که به‌گونه‌ای در این قلمرو پیاده می‌شوند به‌احتمال زیاد با اقبال بیشتر شهروندان در مقایسه با چهره‌های سنتی آن مواجه می‌شوند. به‌طور کلی امروزه اعتیاد مجازی در هر یک از چهره‌های خود و از جمله اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی با وجود پیامدهای خود این مزیت را نیز به همراه دارد که به نهادینگی مفاهیم گوناگون در میان کاربران گوناگون دچار شده بدان بیانجامد. بدین ترتیب پافشاری بر بایستگی پاسداری از حیات وحش و پیاده‌سازی روندهای هم‌پیوند با پیشگیری اجتماعی از این جرم در چهره ارائه آموزش‌های مناسب و کاربردی در این راه به افزایش احتمال حمایت کیفری از یکی از

مخاطره‌آمیزترین جلوه‌های جرایم ارتكابی از سوی انسان که سرانجام به دلیل تكانش‌های اکوسیستمی به زیان خود او نیز است، منجر می‌شود لذا با افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهمیت حفاظت از حیات وحش و خطرات و آثار جرایم علیه حیات وحش، نگرانی‌های عمومی افزایش

پیدا می‌کند لذا با ترویج نگرانی‌های مربوط به حیات وحش، مانند انقراض گونه‌های در معرض خطر تخریب زیستگاه‌های حیات وحش، مردم با تشکیل گروه‌ها و کمپین‌هایی در این زمینه مشارکت می‌نمایند. لذا فعالیت‌های گروهی مردم و استفاده از رسانه‌های جمعی و ایجاد کمپین‌هایی در جهت حمایت از حیات وحش منجر به اعمال فشار بر سیاست‌گذاران می‌گردد و این اعمال فشار به تدریج منجر به افزایش قوانین حمایتی می‌گردد.

۲-۳- پیش‌بینی کاربری‌های گوناگون دنیای مجازی در راه پیشگیری از جرایم

پیروزمندی راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه دنیای مجازی می‌تواند جرم‌شناسان، سیاست‌گذاران و دیگر کنشگران هم‌پیوند را از دامنه توانمندی‌های گوناگون جرم‌شناختی برخاسته از دنیای مجازی و به‌ویژه امکان دنبال کردن رهیافت پیشگیری از جرم در آن برخوردار کند. در واقع، جرایم علیه حیات وحش در هر زمان می‌توان به رخداد خساراتی بازسازی‌ناپذیر منجر شود. از همین‌رو پیشگیری از این جرایم یکی از مهم‌ترین مطالبات افکار عمومی از نظام‌های عدالت کیفری است؛ بنابراین پیروزمندی در راه پیاده‌سازی راهبرد اثرگذار استفاده از امکانات گوناگون دنیای مجازی به‌منظور پیشگیری اجتماعی از جرایم پرمخاطره یادشده، نویدبخش نگاه دوباره کنشگران نظام عدالت کیفری به توانمندی‌های غالباً ناشناخته این سپهر مهم از نقش‌آفرینی انسان است که خود برآیندهای سازنده مناسبی را به همراه می‌آورد.

نتیجه‌گیری

بیشینگی روزافزون جایگاه دنیای مجازی در زندگی انسان و پدیداری زیست دوم، کاربری‌های سودمندی را از آن به میان آورده است. در واقع استوارسازی بنیادهای پیشگیری اجتماعی از جرایم گوناگون بر پایه توانمندی‌های برخاسته از فضای مجازی می‌تواند نویدبخش پیروزمندی در راه دستیابی به اهداف مقرر در این راه باشد. جرایم علیه حیات وحش که تاکنون زیان‌های بسیاری را به سازه‌های گوناگون اکوسیستم‌های حساس و در نتیجه زیست انسان به همراه آورده است، باید از چشم‌انداز توانمندی‌های گوناگون فضای مجازی با پاسخ‌های پیشگیرانه مناسبی رویارو شود. در این صورت می‌توان به پاسداری از این آماج‌های بسیار مخاطره‌آمیز امیدوار بود. برای دستیابی به این هدف، مناسب است که نظام عدالت کیفری در برنامه ملی پیشگیری از جرم راهبردهای کارآمدی را در این راه پیاده کند. جذابیت‌های گوناگون ساختاری و دیداری شبکه‌های اجتماعی مجازی، امکان پیاده‌سازی برنامه‌های آموزشی در سطوح کلان و برخی از امکانات فضای مجازی است که باید در پرتو پیش‌بینی زیرساخت‌های مناسب آشکارا در دستور کار نظام عدالت کیفری قرار گیرد. پیروزمندی در این راه می‌تواند با اثبات بخشی از توانمندی‌های آشکار دنیای مجازی در قلمرو پیشگیری اجتماعی از جرم، کاربری‌های جرم‌شناختی نوینی را نیز برای آن تعریف کند. در این صورت مبارزه با معمای جرم‌شناختی بهتر یافته و آماج‌هایی حساس چون حیات وحش گیاهی و جانوری که همواره در معرض مخاطراتی نوپدید است با راهبردهای پاسداری بسیار مناسبی همراه شوند.

در راستای یافته‌های این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. نوسازی سیاست جنایی تقنینی ایران برای برخورداری از مزایای گوناگون راهبردهای نوین پیشگیرانه در قبال جرایم علیه حیات وحش
۲. فعال‌سازی سازه‌های گوناگون جامعه‌ی و حاکمیتی در ایران بر پایه آموزه‌های بومی‌شده جرم‌شناسی پیشگیری
۳. تمرکز تلاش‌های پیشگیرانه اجتماعی در پیوند با جرایم علیه حیات وحش بر پایه گونه‌های نادر یا در معرض خطر بیشتر

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

EXTENDED SUMMARY

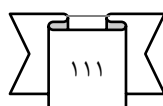
The exponential growth in crimes against wildlife necessitates innovative preventive measures. Among these, social prevention has emerged as a key strategy, especially when coupled with the transformative potential of cyberspace. In recent years, cyberspace has evolved into a multifaceted platform, fostering public education and raising awareness about wildlife conservation (Mashhadi, 2022). This abstract explores the role of cyberspace in the social prevention of wildlife crimes, with a focus on its ability to mediate diverse criminological strategies and its application in contemporary society. Employing a descriptive-analytical approach, the study highlights critical elements, including media literacy, risk awareness, and the differentiation of prevention strategies, underlining their significance in effective wildlife protection.

Wildlife crimes are increasingly pervasive, ranking as the fourth most significant transnational organized crime after drugs, human trafficking, and counterfeiting (Hernandez-Castro & Roberto, 2015). Illicit practices such as the poaching of elephants and rhinoceroses underscore the urgency of preventive measures, as these activities outpace natural population growth, threatening the ecological balance (Roy, 2024). The illicit online trade in wildlife further complicates law enforcement efforts due to the inherent anonymity of cyberspace and the vast overlap between legal and illegal trade. These dynamics necessitate a comprehensive framework leveraging cyberspace to combat wildlife crimes effectively (Hernandez-Castro & Roberto, 2015).

A significant challenge in wildlife crime prevention lies in ecological ignorance, whereby human exploitation of nature undermines biodiversity and destabilizes sensitive ecosystems (Mashhadi, 2022). Critical criminological perspectives, such as biocritical criminology, emphasize recognizing non-human entities as victims of human actions, stressing the importance of integrating ecological consciousness into crime prevention strategies (Najafi & Vahidi, 2017). The advent of cyberspace introduces unique opportunities for addressing these issues by facilitating public engagement, education, and policy advocacy. With its global reach and interactivity, cyberspace offers unparalleled potential for social prevention initiatives, aligning with broader criminological objectives.

Media literacy emerges as a cornerstone of this approach. It equips wildlife stakeholders—ranging from environmental activists to law enforcement officers—with the tools to navigate cyberspace effectively. Media literacy empowers individuals to discern credible information, counter misinformation, and leverage digital platforms for advocacy and awareness campaigns (Najafi & Vahidi, 2017). For instance, non-governmental organizations and educational institutions can use cyberspace to disseminate knowledge about endangered species, mobilize public support, and foster a culture of conservation (Mashayekh & Haji-Zadeh, 2023).

The identification of high-risk wildlife targets is another critical component. Understanding the vulnerabilities of specific species enables the allocation of resources and the formulation of targeted



prevention strategies. For example, the conspicuous display of luxury lifestyles in cyberspace often correlates with the exploitation of wildlife for ornamental purposes, necessitating tailored interventions (Jamshi et al., 2013). Addressing such issues requires integrating criminological theories, such as rational choice theory, with digital tools to mitigate the risks posed by organized wildlife crimes (Van Uhm & Wong, 2019).

Lastly, the differentiation of prevention strategies in cyberspace enhances their effectiveness. By customizing initiatives to cater to diverse audiences, such as children, tourists, and local communities, policymakers can foster inclusive and impactful programs. The use of interactive digital content, such as animations, games, and virtual campaigns, exemplifies how cyberspace can serve as a dynamic medium for conservation education (Fardin et al., 2020). This approach not only raises awareness but also galvanizes collective action, creating a robust foundation for sustainable wildlife protection.

In conclusion, cyberspace represents a transformative tool in the social prevention of wildlife crimes. Its multifaceted capabilities—ranging from raising public awareness to fostering global collaboration—underscore its relevance in contemporary criminological discourse. By integrating media literacy, risk awareness, and differentiated strategies, cyberspace can significantly enhance efforts to safeguard wildlife and ensure ecological sustainability. This paradigm shift not only mitigates the immediate threats posed by wildlife crimes but also lays the groundwork for a more informed and engaged global community, dedicated to the preservation of biodiversity.

References

- Ashayeri, T., & Namian, F. (2019). Meta-analysis of Factors Affecting Crime Prevention. *Journal of Police Management Research*, 14(1), 54-33.
- Bahremand, H., & Davoodi, Z. (2018). Social Prevention of Cyber-Security Crimes. *Criminal Law and Criminology Studies Journal*, 48(1), 27-46.
- Brooks, G. (2016). *Criminology of Corruption: Theoretical Approaches*. Palgrave MacMillan Publishing. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-51724-1>
- Cazaux, G., Beirne, P., Munchi, J., & Laughlin, E. (2013). *The Sage Dictionary of Criminology*. Sage Publications.
- Ebrahimi, S. (2011). *Criminology of Prevention*. Mizan Legal Foundation Publications.
- Fardin, M., Milani, A., Biranvand, M., & Matin Rasekh, M. (2020). Examining Challenges of Social Prevention (Case Study: Environmental Pollution and Crimes). *Scientific-Research Journal of Geography (Regional Planning)*, 10(2), 732-719.
- Hernandez-Castro, J. T., & Roberto, D. L. (2015). Automatic Detection of Potentially Illegal Online Sale of Elephant Ivory via Data Mining. *Peerj*. <https://doi.org/10.7717/peerj-cs.10>
- Hosseini, S. M., & Mohammadi, M. (2017). Exploring Human Rights on the Environment. *Journal of Islamic Human Rights Studies*, 6(12), 127-151.
- Jamshi, Y., Qasemi, M., & Yousofian, A. (2013). *Discussions on Public Choice Theory*. Center for Parliamentary Research Publications.
- Mashayekh, F., & Haji-Zadeh, H. (2023). Opportunities and Risks of Cyberspace. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 2(2), 91-113.
- Mashhadi, A. (2022). Analysis of the Spread of COVID-19 from an Environmental Law Perspective. *Legal Research Journal*, 25(2), 205-181.
- Milani, A., Baqeri, N., & Shirazi Moghaddam, M. M. (2016). The Performance of Iran's Legal System in Addressing Organized Crime. *Journal of Social Sciences Studies*, 2(1).
- Mohsenzadeh-Rabani, A. (2021). *Crimes Against Wildlife and Iran's Criminal Policy in Addressing Them*. Robo Publications.
- Najafi, F., & Vahidi, M. (2017). Opportunities of Cyberspace: A Religious-Educational Approach. *Pure Life Journal*, 6(20).
- Roy, R. K. V. (2024). An Analysis of Illegal Wildlife Trade with the Aid of Social Media and Prevention Strategies. *Journal of Wildlife and Biodiversity*, 8(1), 386-401. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10207005>

- Van Uhm, D., & Wong, R. (2019). Establishing Trust in the Illegal Wildlife Trade in China. *Asian Journal of Criminology*, 14(1), 23-40. <https://doi.org/10.1007/s11417-018-9277-x>
- Williams, F. P., & McShane, M. D. (2012). *Criminological Theories*. Mizan Legal Foundation Publications. <https://doi.org/10.1093/he/9780199592708.003.0001>